

č. 3/41

č. 3.

Mjr. gšt. P. :

## Mravní poslání důstojníka

Po prohrané válce 1914-18 vůdčí duch německé armády, generál Ludendorff, který na shroucení Německa měl podstatnou vinu, zkoumal příčiny prohry. Válka, předvídaná jako několik bitev vítězných armád, valících se do nitra nepřátelských zemí, odehrála se jinak. Vyčerpané armády ustrnuly na tisících kilometrech front, pohroužily se do země, aby odtud ohlodávaly a podbíjaly vůli k odporu. Z válečného pole odešly armády a na jejich místě stanuly celé národy, se všemi zdroji průmyslu, s celým bohatstvím země, se všemi možnostmi odporu, které dávala.

První podlehl Rusko. Vůle jeho odporu byla zlomena a „Omrzelo bojovati“ bylo nejpůsobivějším heslem revoluce.

Jinak na západě i na evropském jihovýchodě. Srbsko nevydalo svůj boj. Ztratilo zemi, ale trosky armády, zotavené na Korfu, pokračovaly u Soluně. Doma čtyři komitů nesly stále planoucí pochodně odporu a vůli po vítězství. Jakoby vyrůstali ze země, přepadali, zabíjeli a jediná smrt mohla jim vyrvati jejich plamenou touhu po vítězství. I západ vytrvával. V nesčetných bitvách ohlodával vůli nepřítele, až 11. listopadu ji zlomil, aniž by jeho armády byly vyrazily k rozhodující bitvě. Německo kapitulovalo.

Ludendorff hledal příčiny zhroucení. Výsledkem jeho úvah byla nová forma války, nazvaná „totální“. Měla postihnouti již v samém počátku všechny zdroje odporu, zlomit je nebo alespoň ohromiti dříve, než byly sto rozvinouti své síly. Bitvou, na rozdíl války světové, neměla být válka vlastně zahájena, ale jen zakončena.

To co předcházelo, válka nervů, to stálé kolísání mezi bouří a klidem, vykupovalo mír jen na měsíce. V zápětí ztrácel se v dalším napětí. A tento kyvadlový pohyb, mezi mírem a válkou, mezi ilusí a obavou, spaloval vůli k odporu.

První fází totální války byl boj o vůli k odporu, boj o morálku soupeřů. A jestliže největší podíl na hodnotě každé armády

e. 3/41  
má morálka, pak v totální válce, postihující celý národ, jen morálka celého národa je sto, aby odolala totálnímu útoku.

Co je to morálka vůbec? Je to konání z uvážení vůle za určitým cílem, posuzování s hlediska dobra a zla. Leč, kde končí dobro a začíná zlo? Kde začíná mravní nárok Němce a končí právo Čecha, kde je měřítko pro větší mravnost ideje demokratické, vyznávající svobodu národa i člověka, proti ideji fašismu, který zdůrazňuje vyšší zájem celku, nebo komunismu, který povyšuje na mravnou nadvládu třídní, kde je měřítko pro posouzení teorií rasových i náboženských, vypjatého socialismu a nacionalismu, oproti ideálu náboženské tolerance a hospodářského liberalismu? Mohl bych pokračovati a vypočítávati tak mnoho dalších hnutí, vyjadřujících zájmy národů, myšlenky celků, z nichž všechny budou míti svoje dobro a zlo.

A přece budou jak pro jednotlivce tak kolektiva platiti určité zásady. President Masaryk se dovolával zvyku a názoru, které rozlišují dobro a zlo. Obecně je vždy mravnější plniti povinnost než uplatňovati nárok, lepším je konání, jehož cílem je prospěch druhých (altruismus) před sobectvím (egoismem).

A naprosto obecně bude posuzováno za mravní každé konání, které je podmíněno obětí. Tuto pravdu poznáme nejvýrazněji v oběti Krista. Je téměř dvě tisíciletí stěžejním kamenem křesťanské morálky, nejstarší a také největší morálky světa.

O definici morálky jsou tři základní znaky: Vůle, cíl a hledisko dobra i zla.

Vůle je v morálce armády mnohem více než podstatný znak. Je celé její naplnění. Vůle sloužiti svému cíli i za cenu oběti, vůle splniti svěřený úkol za každou cenu, je vlastní morálkou armády. Projevuje se v ní jednak jako vůle rozkazovací od shora dolů, jednak jako vůle provádějící od vojína ke generálovi. Vůle prosaditi svoje rozhodnutí, je první vlastností velitele, vůle splniti daný úkol, je největší ctností vojáka. Proto morálka každého vojska bude tím větší, čím úpornější bude vůle velitele provésti své rozhodnutí a čím ochotněji a přesněji bude plněna na všech podřízených místech.

Prostředkem k prosazení velitelské vůle je kázeň. Začíná u sebe sama v konání věcí, které jsou nejméně příjemné, ba dokonce zcela protivné. K tomu, aby někdo konal věci, které ho těší, nepotřebuje kázně. Kázeň je nutná k překonání různých přání, zájmů i pudů, které v každém jednotlivci odporují svým já. Podrobení se vůli zanechává stopu v duši, každé vykonání nepříjemného rozkazu odrobí něco ze vzdoru, který v ní je. Odtud theorie drillu, prováděti úkon nebo cvik

č. 3/41

i tehdy, kdy se zprotivil až do nenávisti, když se proti němu až bouřlivě vzpírá lidské nitro celou silou své ponížené důstojnosti. Tehdy nastává pravý význam kázně, protože překonává podřízenou vůli ve chvíli, kdy se nejvíce vypíná.

Vědomí, že rozkaz musí býti vykonán, musí býti silnější než pud sebezachování, největší z pudů všeho tvorstva. Okamžik, kdy pýchota vyrazí ke steči, nebo po bombardování se vztyčuje k obraně, vyžaduje nesmírného vypětí vůle, k překonání pudové bázně, která tak velitelsky přitlačuje k zemi. V těch okamžicích, kdy mysl opustila jakákoliv úvaha, zůstává kdesi v podvědomí jediné „musím“ přešlé do krve, vítězí nad nejsilnějšími hnutími lidské duše, překonávající v jakési fatalistické lhostejnosti to nejtěžší, co člověk může v sobě překonat — touhu žít.

Ostatně u vojsk žoldnéřských, u mnoha armád regulérních v poslední válce, u cizinecké legie, stačila jenom kázeň k mravní hodnotě té které armády. A nebude daleko pravdy, přiznáme-li, že morálka německé armády spočívá v převážné míře na tuhém kázeňském řádu.

Cíl je dalším znakem morálky. Vznešený a ochotný cíl je ideálem. Abychom dospěli k cíli, musíme splniti úkoly. Jaký je tedy náš úkol? Důstojníkovi připadá ve válce úkol, vésti armádu na všech velitelských stupních s výjimkou prvního a posledního. Na prvním vede vláda v čele s presidentem, na posledním poddůstojníci.

Zamysleme se nad ním a uzříme jeho velikost. Je největší, jaký kdy důstojník nejen náš, ale i cizí vůbec měl. V totální válce vedeme celý národ. Ve vyhnanství ho představujeme před celým světem. V boji, který vedeme, se rozhoduje ne o lepší nebo horší budoucnosti, ale o samém životě národa; zodpovídáme tedy před národem, světem i dějinami, zodpovídáme ale i za dny blízké budoucnosti, v níž se bude tvořiti nový svět. A proto také nároky na naši morálku budou mnohem větší, než na kohokoliv jiného.

Napoleon, stále největší vojevůdce všech dob, definoval velitele jako čtverec z charakteru a dovednosti. Každý důstojník je velitelem, proto každý důstojník musí býti čtverec z charakteru a dovednosti. Je doslova pravdivá! Sebe větší dovednost zanikne jako zcela neužitečná, jestliže není plně zapřažena do služeb ideálu, jemuž má sloužiti. Vůle sama, bez dovednosti nestačí, aby splnila úkol. Všimněme si však, kolik času a úsilí jsme věnovali, abychom získali dovednost a kolik abychom vytvořili charakter. Porovnáme-li náš výsledek nebude čtvercem, ale obdélníkem, jehož delší strana bude úsilím o

dovednost a mnohem kratší úsilím o charakter. Tento nedostatek byl obecným v naší národní výchově. Začíná v rodině, pokračuje ve škole aby na plno vyhrával v životě. Nemohl zůstat bez vlivu na důstojníka, který zapojen do národa, zařaden jako zaměstnanec, šel stejnou cestou, tak jako šli druzí, za větší dovedností, která jediná prospívala. Čím více dovednosti, tím větší úspěch a také prospěch. Dnes v Anglii často se radujeme, že jsme mnohem dovednější. Ale často se také zamýšlíme nad tím, že jsou Angličané tak velcí. Jen proto, že v rodině, škole i životě se vychovávali, místo aby se učili. Tvořili čtverec z charakteru a dovedností, kdežto my obdélník. A zdá se, že je mnohem těžší vychovat charakter, než získati dovednost, ale že národ k životu, síle a velikosti potřebuje mnohem více charakteru než dovednosti. Ve velkých dobách, ve velkých úkolech dominuje charakter. Tam, kde scházel, byla jen průměrnost, mnohdy i ubohost.

Poslední složka morálky je hledisko dobra a zla. Dělí je od sebe lidový názor. V něm největší ctností důstojníka je hrdinství. Ve starých armádách měl svoji čest větší a odlišnější než jiné třídy. Byl u nich stavem, ne zaměstnáním. Upustili jsme od mnohých zásad a názorů, třeba je vytvořila dlouhá zkušenost. Dosadili jsme jiné požadavky po mužné přímosti a otevřenosti. Leč je málo charakter jenom předepisovati. Je třeba ho tvořiti tradicí, příkladem a výchovou.

Profesor Tritsch vypráví o německém plukovníku, který žil v naprostém odříkání, aby se soustřeďoval na svůj úkol. V prostém pokoji, s tvrdým lůžkem, na stropě i stěnách nechal namalovati mapy budoucího bojiště, aby mu připomínaly stále jeho úkol. Generál von Schlieffen jako zvláštní úkol dával důstojníkům svého štábu k vypracování úlohy právě na vánoční svátky nebo na dovolené. V ruské armádě důstojníci generálního štábu si ukládali zvláštní újmy, aby posilovali svoji vůli. Jednou z nich byly dlouhé hladovky. Plukovník Kulikovský, aby upevnil sebevědomí a posílil odvalu svých dělostřelců, nařídil jim, že musí spáti vysvlečení ve vesnici, jejíž část byla obsazena bolševiky. Ruský generál Keller odmítl obléci uniformu německého vojáka, aby se zachránil před přicházejícími bolševiky. S jeho ctí se prostě nesrovnávalo, aby oblékal uniformu nepřátelského vojáka. Generál Dragomírov, věren zásadě Skobeleva „Velitel je poslední zálohou vojska“, šel do útoku se svou divisí. Raněn, nechal se nésti dále v čele své divise.

Praporčík Douđa v bitvě u Posolské neustoupil. Poslední

ruční granát položil na srdce a kulomet, do něhož neměl více nábojů, přitiskl k němu. Kolik času a kolik vzpomínek jsme věnovali těmto hrdinům? A přece národ potřebuje hrdinství, protože právě v něm mluví skutky za jeho minulost i přítomnost, vyjadřující nejsrozumitelněji každému jeho vůli žít. Proto je hrdinství součástí krásy minulosti, ale také vážným faktorem velké budoucnosti. Je mylné, že vyrůstá samo. V takovém Srbsku se nerodilo, tam se také pěstovalo. Znal jsem vojáky, kteří neznali číst a psát. A přesto znali nazpaměť dlouhé verše hrdiných zpěvů. Tak je to naučily matky, aby před nimi stály obrazy dějin, znamenající sílu společně s velikány jejich skutků. To byla cesta, po které šel národ k svému hrdinství. Vždyť hrdinství je v podstatě jenom ochotná a bezohledná vůle po splnění úkolu. Jsme znovu u stejného pojmu, z něhož jsme vyšli, jako základu morálky.

Řekli jsme, že v totální válce vedeme téměř celý národ. Vést národ, který má odpor ke každé autoritě, který je tak individualisticky kritický, v jehož duši je tolik zklamání a nedůvěry, ztěžuje náš úkol. Důvěra, leží dnes daleko od slov. Je zcela blízko skutků, ne-li jenom u nich samých. Dnes nestačí, aby lidé o ní slyšeli. Musí ji vidět, kdykoliv začnou o ní přemýšlet, musí ji kolem sebe do slova nahmatati, začnou-li o ní pochybovati. A musí ji naléztí tím snáze a určitěji, čím jde o větší autoritu. Vidí se čin a nahmatá obět. Proto nemůžeme vystačiti s tím, abychom druhé strkali před sebou, ale musíme je táhnouti, nesmíme je posílati, ale vést! Stát vzadu není naším úkolem, ale jít v předu, jestliže tam dokonce nemůžeme běžet.

V boji, jehož jsme svědky, jde vedle svobody národa, svobody člověka také o lepšího člověka, s pevnější páteří a odvážnějším čelem. Mravní hodnoty, po nichž voláme, hrdinství, čest, obětování se, mužná otevřenost mohou příštího člověka jenom ozdobiti.

Na cestě k ním je plno odříkání. Ale v životě nic není zadarmo. Všechno v něm musí být nějak zapláceno. I radost, i sláva i velikost.

Na konci cesty, na niž ukládáme svá sebezapření i oběti je něco, co stojí za to, abychom jí šli.

Je to vítězství!